

מסורת הש"ס
 א. עירובין יג.א.
 ב. (מעין הביטוי) מויק יב.א.
 ג. הריות יד.א.
 ד. (הענין) ירושלמי הריות פיג' היה.
 ה. (הביטוי) ב"ב קמ"א.
 ו. (הענין) ב"ר מ"ב. ילקישי תהלים תתפ.
 ז. עין ירושלמי ערובין פיג' היא.
 ח. מויק כט.א, שמירי פי"ה. תנחומא שמו"ב. ילקישי שמואל ב' קמט (בשנייים).
 ט. מויק שם (בשנינו שם).
 י. שם ילקישי תהלים תתל"ג (בשנינו שם). (ורעין דומה) ירושלמי שבמית פי"ח. ח"ח. קה"ר פי"ה. שמירי פי"ו.
 יא. יבמות קכ"ב. ניר ס"ב. תמיד לב"ב. כריתות כ"ח. ירושלמי סוף ב"ב. ילקישי שיעורא תע"ג. ילקישי תהלים תתפ.

גרוסות

כל אלה לעובד וכו' במקרא: כל אלה מבני עובד אדם המה ובניהם ואחיהם איש חיל וגו'. שעה נדחת מפניו כתיבי ובמקורות: שעה עומדת לו. אפילו אומנא כתיבי: רוב יוסף אפילו וכו'.

וכפי שנאמר: "ולעובד אדם כנים... פעלתי השמיני", וכתוב [ונאמר] בהמשך אותו פסוק "כי ברכו אלהים" (דברי הימים א כו, ד-ה), ומשמע כי אותם שמונה בנים הם היו הברכה. ונאמר "כל אלה מבני עבד אדם המה ובניהם ואחיהם איש חיל בכח לעבדה ששים אחת מתשע הנשים ליהרר ששה בנים בבת אחת, ואם מצרפים את השמונה הראשונים, הרי שהיו ששים ושנים בסך הכל.

א אמר ר' אבין הלוי: כל הדוחק את השעה ומנסה למלוק בשעה שאינה ראויה לו — השעה דוחקתו והוא נדחה ממקומו ומת קודם זמנו, כאבשלום בן דור. וכל הנדחה מפני השעה ואינה דוחקת את השעה — השעה נדחת מפניו ואף זוכה ליותר ממה שהיה ראוי לו מתחילה. ואפשר ללמוד זאת ממה שקרה לרבה ורב יוסף. שרב יוסף היה סיני (בקי מופלג) ורבה היה עוקר הרים (חריף ביותר), ואצטריכא להו שעתא [הצטרפה להם השעה], שהיה צורך לבחור באחד מהם כראש ישיבה. שלחו עוקר הרים [לשרשם] לארץ ישראל שאלה זו לחכמים: סיני ועוקר הרים, איזה מהם קודם? שלחו להו [להם] ששוכב: סיני קודם, מפני שהכל צריכים למרי חטיא [רבעל החטיא]. כלומר, לאדם הבקי במקורות. השעה על פי כן לא קבל עליו רב יוסף את המינוח, דאמרי ליה כלדאי [שאמרו לו הכשדים, חזוי החוכמים]: מלכת תרתין שנין [אתה תמלוק, תהיה ראש ישיבה במשך שתי שנים] בלבד, ואז תמות. ואז מלך רבה עשרין ותרתין שנין [שתי שנים וחצי שנים], ולאחר שמת רבה מלך רב יוסף תרתין שנין ופלגא [שתי שנים וחצי שנים], הרי שבזכות שהמתין ולא דחק את השעה זכה לחיות במשך זמן נשארותו של רבה, וחצי שנה נותרה על מה שהיו לו הכלדאים. מטופר כי כל הנך שני [אותן השנים] שבהן מלך רבה, אפילו אומנא לביתיה [אומן]. מקיז דם לביתן לא קרא, אלא היה הולך אליו בעצמו, שלא נטל לעצמו כל שררה.

ב ועוד אמר ר' אבין הלוי: מאי דכתיב [מהו שנאמר] "יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב", דיוקא אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק? אלא מכאן לומדים כלל לבטל הקורה שכשצריך לשאת אותה שיכנס הוא בעביה של קורה לשאת אותה על כתפו, וכן יעקב אבינו ששרא קרוי על שמו, הוא המבקש רחמים על בניו ביום צרה. ועוד אמר ר' אבין הלוי: כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה, כאילו נהנה מזיו שכינה, שנאמר: "ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים" (שמות יח, יב). והדבר תמוה: וכי לפני אלהים אכלו? והלא לפני משה אכלו! אלא בא כתוב זה לומר לך שכל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה — כאלו נהנה מזיו השכינה. ועוד אמר ר' אבין הלוי: הנפטר מחברו אל יאמר לו בלשון "לך בשלום", אלא יאמר "לך לשלום", שהרי יתרו של משה לא אכלו. ודוד שאמר לו לאבשלום בנו "לך בשלום" (שמואל ב טו, ט) סופו של אבשלום שהלך ונתלה. ועוד אמר ר' אבין הלוי: הנפטר מן המת אל יאמר לו "לך לשלום", אלא יאמר "לך בשלום", שנאמר: "ואתה תבוא אל אבתך בשלום" (בראשית טו, טו).

ג אמר ר' לוי בר חייה: היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה — זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון" (תהלים פד, ח). שההולכים ממקום תפילה למקום תורה וזוכים לראות פני אלקים. על אותו כתוב אמר ר' חייא בר אשי אמר רב: תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, מפני שבכל עולם הולכים הם ומתקדמים, וכפי שנאמר: "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון". אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא: תלמידי חכמים בעולם, שנאמר: "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך" (ישעיהו נד, יג), אל תקרי [תקרא] "בניך" אלא "בונך", שתלמידי החכמים הבונים את העולם בתורתם — מרבים שלום. וכן נאמר עוד בכתובים: "שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול" (תהלים קיט, קסח). וכן: "יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך" (שם קכב, ז), "למען אחי ורעי אדברה נא שלום כן. למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך" (שם ח-ט), "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" (שם כט, יא).

שנאמר פעלתי השמיני — בני עובד אדם קא חסי דגברי הימים. וקא חסי תמיא, והוא משיעית. כל אחת ילדה ששה, הם חמשים וארבע, הוסק עליהם שמונה נשים הראשונים, הרי ששים ועשר לעובד אדם. הדוחק את השעה — כגון אבשלום שנקס למלך נחמק. אצטריכא להו שעתא — לזיות אחד מהם לאש ישיבה. "אצטריכא להו" גרסין, והלכתי להם חמשים. סיני — היו קוין לרב יוסף, שהיה נקי בגנייתו הרבה. עוקר הרים — לרבה בר נחמני, שהיה מחודד וימר נפולו. למרי חטיא — למי שקנן מנחה למזור, כלומר: למי שקנן שמועות. דאמרי ליה כלדאי — לרב יוסף. מלכת תרתין שנין — אמר: אם אמלך השעה ולא אנה למלך, והשעה עמדה לו שלא הפסיד שנתיו כן. אומנא לביתיה שאתא בשערי הקורה — אם נא לא קרא — לא נהג כל אומן שנים שום זד שררה, וכשהיה נזיך להקין דם היה הולך לבית הרופא ולא היה שולח לנא אליו. שאתא בשערי הקורה — אם נא לטולא ממקום למקום לתתה בנין. כלומר: יעקב שכל הניגים שלו ונחם בניו, יקס עליהם רחמים. הנפטר מן המת — כשהיו מוליכים ארוות ממקום למקום לקבורה היו מליים אותו מעיר לעיר, ומחיים ללו ואמרים מליים אותו משם והלאה, והחורים קרי נפטרים וטולין רשות להפטר ממנו. אין להם מנוחה — משיבה לשינה וממדרש למדרש.

א אמר רבי אבין הלוי: "מאי דכתיב "יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב" — "אלהי יעקב" ולא אלהי אברהם ויצחק? מ'כאן לבטל הקורה ש'פנס בעביה של קורה. ואמר רבי אבין הלוי: כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה. שנאמר: "ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים", ויכתיב לפני האלהים אכלו? והלא לפני משה אכלו! אלא לומר לך: כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה — כאילו נהנה מזיו שכינה. ואמר רבי אבין הלוי: הנפטר מן המת אל יאמר לו "לך לשלום", אלא "לך בשלום", שהרי יתרו של משה לא אכלו. ודוד שאמר לו לאבשלום בנו "לך לשלום", מטופר כי כל הנך שני [אותן השנים] שבהן מלך רבה, אפילו אומנא לביתיה [אומן]. מקיז דם לביתן לא קרא, אלא היה הולך אליו בעצמו, שלא נטל לעצמו כל שררה.

ב ועוד אמר ר' אבין הלוי: מאי דכתיב [מהו שנאמר] "יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב", דיוקא אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק? אלא מכאן לומדים כלל לבטל הקורה שכשצריך לשאת אותה שיכנס הוא בעביה של קורה לשאת אותה על כתפו, וכן יעקב אבינו ששרא קרוי על שמו, הוא המבקש רחמים על בניו ביום צרה. ועוד אמר ר' אבין הלוי: כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה, כאילו נהנה מזיו שכינה, שנאמר: "ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים" (שמות יח, יב). והדבר תמוה: וכי לפני אלהים אכלו? והלא לפני משה אכלו! אלא בא כתוב זה לומר לך שכל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה — כאלו נהנה מזיו השכינה. ועוד אמר ר' אבין הלוי: הנפטר מחברו אל יאמר לו בלשון "לך בשלום", אלא יאמר "לך לשלום", שהרי יתרו של משה לא אכלו. ודוד שאמר לו לאבשלום בנו "לך בשלום" (שמואל ב טו, ט) סופו של אבשלום שהלך ונתלה. ועוד אמר ר' אבין הלוי: הנפטר מן המת אל יאמר לו "לך לשלום", אלא יאמר "לך בשלום", שנאמר: "ואתה תבוא אל אבתך בשלום" (בראשית טו, טו).

ג אמר ר' לוי בר חייה: היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה — זוכה ומקבל פני שכינה, שנאמר "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון" (תהלים פד, ח). שההולכים ממקום תפילה למקום תורה וזוכים לראות פני אלקים. על אותו כתוב אמר ר' חייא בר אשי אמר רב: תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, מפני שבכל עולם הולכים הם ומתקדמים, וכפי שנאמר: "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון". אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא: תלמידי חכמים בעולם, שנאמר: "וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך" (ישעיהו נד, יג), אל תקרי [תקרא] "בניך" אלא "בונך", שתלמידי החכמים הבונים את העולם בתורתם — מרבים שלום. וכן נאמר עוד בכתובים: "שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול" (תהלים קיט, קסח). וכן: "יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך" (שם קכב, ז), "למען אחי ורעי אדברה נא שלום כן. למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך" (שם ח-ט), "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום" (שם כט, יא).

עיונים
 יענך ה' ביום צרה יש שפירשו הבאת הדברים באופן זה מן הכתוב עצמו. מאחר שאמר יעקב "לאל העונה אחי ביום צרתי" (בראשית לג, א) אמרו בתהילים מעין זה "יענך ה' ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב" שהשתמש בלשון זו (מהרש"ל).
 לך בשלום יש מפרשים שתפקיד האדם הוא לחפש את השלמות עצמו בכל ימי חייו, ולכן החי צריך שיאמר לו "לך לשלום" — להשלים לעצמו, ולמת אומרים — "לך בשלום" כי מה שרכש בחייו הוא הנמצא עמו (הכותב). ויש מפרשים שלמת אין לברך אלא שובא בשלום אל קברו, ואילו החי שיש לו בעיות וסוגות מברכים אותו שבכל מקום שילך אליו ימצא שם שלום (מהרש"א).

אורה ההלכה
 היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש אחרי התפילה ראוי שילך לבית המדרש ללמוד, ואפילו מעט (מ"א). ואף מי שאינו יודע ללמוד, מכל מקום ילך לבית המדרש ויתעבך שם, או שיאמר שם דבר מה שהוא כן יודע, ובכך יהיה שכר הליכה בידו (רמ"א). (שיע' אר"ח קנה, א).

